

De Stadsheraut

IN DIT NUMMER

VAN DE VOORZITTER	1
LEDENVERGADERING STADSRaad JUNI 2021	2
ONDERZOEK VEERSE MEER VOOR DE STROOMKABEL IJMUIDEN-VER	2
ELEKTRISCHE DEELAUTO IN VEERE	4
DE VEERSE VRIJMETSELAARSLOGE L'ENFANT DE LA VERTU 1789-1836	4
BOEKRECENSIE	12
MOTORRIJDER VLIEGT UIT DE BOCHT IN VEERE	14
SPERTIJD AVONDUREN IN DE AVONDUREN	15

VAN DE VOORZITTER

Jan Paul Loeff

Er staat weer een zomerseizoen voor de deur als ik dit schrijf. Voor iedereen in Veere mogen we hopen dat dit harmonieus en in goede sfeer gebeurt. Voor de bewoners met zo weinig mogelijk overlast, voor de ondernemers met zoveel mogelijk klanten en gasten zodat ze de nachtmerrie van de afgelopen tijd te boven kunnen komen. Gelukkig kom ik steeds meer mensen tegen die gevaccineerd zijn. Hetzij in de Grote Kerk, hetzij bij de GGD op een priklokatie elders. Dat lijkt de enige manier om uit deze ellende te komen.

Zoals de leden weten ben ik als voorzitter over mijn statutaire houdbaarheidsdatum heen en hebben jullie in de laatste vergadering me het mandaat gegeven om nog even door te gaan. Helaas kunnen we de juni vergadering ook niet door laten gaan en kunnen we u dus weer niet raadplegen. In september hopen we u wel weer te zien. Blijf ons in de tussentijd op de hoogte houden van wat er speelt en wat u vindt van de acties die we ondernemen. We gaan in ieder geval gewoon door.

LEDENVERGADERING

In verband met de maatregelen ter voorkoming van verspreiding van covid-19 houden wij in juni geen ledenvergadering.

CONTACT

Secretariaat Stadsraad Veere
Warwijcksestraat 11, 4351BE Veere
Telefoon : 06 - 54242873
E-mail: info@stadsraadveere.nl
Website: www.stadspleinveere.nl
Stadsheraut: Nico van Rijswijk

LEDENVERGADERING STADSRAAD VEERE JUNI 2021

Door de noodverordening covid-19 kunnen wij niet vergaderen in juni. Het bestuur zal zodra het weer mogelijk is een alternatieve datum en geschikte locatie kiezen.

ONDERZOEK VEERSE MEER VOOR DE STROOMKABEL IJMUIDEN-VER

Afgelopen weken heeft Next Geo Solutions in opdracht van TenneT geofysische onderzoekswerkzaamheden uitgevoerd op het Veerse Meer. Hierbij werd met een sonar de onderliggende bodemlagen in kaart gebracht en werd gekeken of er op de bodem dingen liggen die we nader moeten onderzoeken. De verwachting is dat Next Geo Solutions vanaf deze week start met de volgende fase van onderzoeken: de geotechnische onderzoeken. Hierbij worden er kleine grondmonsters van de bodem genomen op het Veerse Meer door een geotechnisch schip.

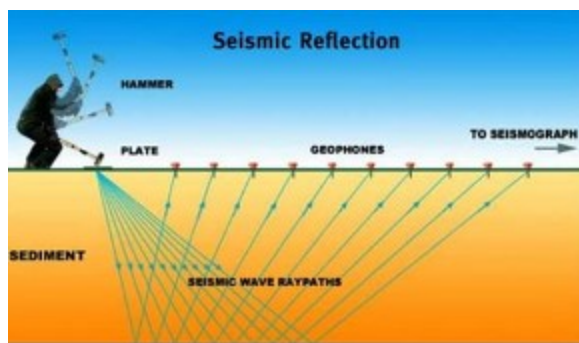
De boringen gaan tot 6 meter diepte. De diameter van de boring is minder dan 0.2 meter. De onderzoeken duren ongeveer een half uur per locatie. Op de schepen die de onderzoeken uitvoeren staat de tekst 'survey'. Ook zijn de schepen zijn uitgerust met alle verplichte (nautische)

visualisaties (zoals lichten en vlaggen). Nex Geo Solutions informeert de Kustwacht, KNRM, het Nautisch Loket, RVO en LNV over de werkzaamheden en de planning. De onderzoeken zullen naar verwachting een maand in beslag nemen.

Wat gebeurt er precies op het Banjaardstrand?

In mei en juni voeren we seismische metingen uit op het Banjaardstrand ter hoogte van Strandpaviljoen View in de gemeente Noord-Beveland. Dit is de locatie waar straks de kabelverbinding onder de Veerse Gatdam doorloopt. De metingen worden uitgevoerd door Next Geosolutions in opdracht van TenneT.

Bij seismische metingen wordt dichtbij de grond een geluidsgolf geproduceerd. Deze geluidsgolf dringt door de bodem heen en reflecteert op de verschillende bodemlagen, zoals de volgende afbeelding laat zien. Op deze manier kan de bodemstructuur in kaart worden gebracht.

De geluidsgolf wordt handmatig geproduceerd door met een moker op een metalen plaat op de grond te slaan. Dit geeft een dof geluid. De geluidsgolven die dit oplevert, worden opgevangen door een reeks speciale microfoons, de 'geophones'.

Wat merkt u van de metingen op het Banjaardstrand?

Tijdens de seismische metingen op het Banjaardstrand kan iedereen het strand gewoon bezoeken; de onderzoekswerkzaamheden vinden overdag plaats, nemen weinig ruimte in beslag en bezoekers kunnen om de werkzaamheden heen lopen. We verzoeken eventueel aanwezige kitesurfers om hun lijnen op afstand te houden.

Het geluid van de slag op de plaat is op een tiental meters afstand niet meer dan een doffe puf en wordt doorgaans niet of nauwelijks opgemerkt door mensen en dieren in de omgeving.

ELEKTRISCHE DEELAUTO IN VEERE?

Onze stadgenoot Peter Koelemij is als coördinator van het Zeeuws Klimaatfonds (ZKF) via het Energieservicepunt Zeeland (een samenwerking tussen Zeeuwind, de Zeeuwse Milieufederatie en het ZKF) betrokken bij het promoten van sociale elektrische deelauto's in Zeeland.

De provincie wil het gebruik van sociale deelauto's in Zeeland de komende jaren stimuleren. Doelstelling van de provincie is dat er 2000 sociale deelauto's voor eind 2030 in Zeeland beschikbaar zijn.

Hoewel de schaal van Veere natuurlijk heel anders is dan van een stad als Middelburg, zijn er misschien wel mogelijkheden om een elektrische sociale deelauto in Veere te plaatsen. Denk daarbij aan de haven (voor passanten die boodschappen willen doen in buiten Veere) ondernemers, een garage (onderhoud) en bewoners van Veere (gebruik van een deelauto is vaak goedkoper dan het hebben van een tweede auto).

Een deelauto's is 24/7 beschikbaar voor particulieren en bedrijven. Als particulier kun je kiezen om gebruik te maken via prepaid tegoed of een persoonsabonnement. De deelauto's zijn te gebruiken via deelplatform GoodMoovs. Na aanmelding kun je de GoodMoovs-app downloaden en zo deelauto's reserveren, openen en betalen.

In de deelauto ligt een vergunning voor de vaste standplaats, een laadpas waarmee je bij elk openbaar laadpunt kunt opladen, een instructiekaart en het helpdesknnummer van GoodMoovs, die 24/7 bereikbaar is.

Heeft u geen eigen auto of gebruikt u uw auto niet veel? Heeft u af en toe een auto nodig maar wilt u geen (tweede) auto aanschaffen?

Peter Koelemij is benieuwd naar uw reactie. U kunt uw belangstelling kenbaar maken via ons emailadres info@stadsraadveere.nl

DE VEERSE VRIJMETSelaarsLOGE l'ENFANT DE LA VERTU 1789-1836

Jan Midavaine

De vrijmetselarij vindt zijn oorsprong in de 13^e eeuw toen overal in Europa machtige kathedralen werden gebouwd. In een tijd waarin slechts weinigen konden lezen en schrijven werd de kennis van het ambacht mondeling doorgegeven. Daartoe verenigden de bouwers zich in loges of bouwhutten. Uit deze ambachtelijke loges ontstonden in de 18^e eeuw de loges die wij nu kennen. In 1734 werd de eerste vrijmetselaarsloge in Nederland geopend. In 1756 verenigden een tiental reeds in de Republiek der Nederlanden werkende loges zich in 's-Gravenhage. Ze stichtten daar een Nederlandse Grootloge, nu geheten de Orde van vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden. Daarna verspreidde de vrijmetselarij zich over het gehele land. Ook in Zeeland werden loges opgericht: in 1758 in Middelburg de Schotse loge La Philantrope, in 1770 in dezelfde stad La Compagnie Durable, in Veere in 1789 L'Enfant de la Vertu, in Vlissingen in 1792 L'Astre de l'Orient, in Zierikzee in 1800 De Ster in het Oosten en in 1801 in Goes De opgaande Zon. Ook in Sluis (1784), Hulst (1787) en Tholen (1783) werden loges gevestigd.

Vrijmetselaars proberen door aan zichzelf te werken een beter mens te worden. Strevend naar de broederschap van alle mensen bouwt iedere vrijmetselaar aan de samenleving. Dit ideaalbeeld wordt in de vrijmetselarij *het bouwen aan de tempel der mensheid* genoemd. In de beginselverklaring van de Orde der Vrijmetselaren onder het Grootoosten der Nederlanden wordt gesteld dat de vrijmetselarij op haar eigen wijze werkt met symbolen en ritualen. De ritus kan omschreven worden als een geheel van symbolische, ceremoniële handelingen, geplaatst in een verband dat voor hen die dit beleven zinnig is. Een beeld uit de ritus is dat de mens symbolisch wordt gezien als een ruwe steen. De opdracht die de vrijmetselaar zich stelt, is deze ruwe steen – dus zichzelf – te bewerken tot een zuivere vorm, de kubieke steen. Een vorm met zuivere afmetingen en met haaks op elkaar staande vlakken. Het is deze kubieke steen die moet passen in de bouw; in overdrachtelijke zin: het geestelijk bouwwerk, de tempel die de vrijmetselaar voor zichzelf en voor de mensheid wil bouwen.

In een loge - vrijmetselaars spreken ook wel van een werkplaats - worden wereld en leven gezien als een gezamenlijk te voltooiën bouwwerk. Een loge is een plaats waar de vrijmetselaars eendracht en vrede doen heersen. Een plaats waar in een geest van verdraagzaamheid de gezamenlijke krachten worden gericht op de doelstelling iets te begrijpen van de menselijke geest en van de wereld waarin wij leven. In logeverband is de samenwerking erop gericht dat men elkaar steunt in de arbeid aan de ruwe steen, dat men ten opzichte van elkaar verdraagzaam is, dat men bereid is alles te doen om tegenstellingen te overbruggen. Het toepassen van bouwsymboliek, met het daaruit voortgekomen begrip *arbeid*, is karakteristiek voor de vrijmetselarij. Voor een geestelijke orde is dit een uniek gegeven, geen ander stelsel kent deze verschijningsvorm. In een loge zijn het werktuigen als passer en winkelhaak, waterpas en schietlood, die aanzetten tot de arbeid.

De ruimte waar de vrijmetselaars samenkomen wordt in tweeën onderverdeeld: de *voorhof* en de *tempel*. In de voorhof worden de zogenoemde comparities gehouden. Tijdens een comparitie geeft een vrijmetselaar een lezing, welke een *bouwstuk* wordt genoemd. Na de lezing volgt een gedachtewisseling. De tempel is het deel waar de vrijmetselaars samenkomen om hun ceremonies uit te voeren. Deze ruimte is altijd rechthoekig. De vloer van zo'n lokaal bestaat vrijwel altijd uit een samenvoeging van lichte en donkere vierkanten, waardoor het net een groot schaakbord lijkt.

Elke loge telt een voorzittend meester, een secretaris en een redenaar. Deze zitten aan het hoofdeinde, dat gesitueerd is aan de oostzijde van de ruimte die op dat moment van toepassing is, tempel dan wel voorhof. De leden zitten langs de linker- en rechterkant in rijen naast elkaar, aan de noord- en aan de zuidzijde. Deze zetelen onder toezicht van een eerste en tweede opziener. Verder zijn er nog enkele bestuursfuncties, zoals penningmeester, aalmoezenier, ceremoniemeester (in de tempel), en een aantal andere waardigheidsbekleders die tijdens de bijeenkomst of in specifieke rituelen een bijzondere rol spelen. In de tempel dragen de vrijmetselaars een schootsvel en witte handschoenen als teken van hun lidmaatschap. Afhankelijk van hun graad is dit schootsvel eenvoudig of overdadig versierd. Ook schouderlinten, kraaglinten, juwelen en andere kostbare voorwerpen worden door de vrijmetselaars gedragen, afhankelijk van hun graad en functie.

In de ritus, de inwijdingen, werkt de vrijmetselaar aan de bewustwording van al wat hiervoor geschreven is. Net als bij de vroegere gilden onderscheidt men drie graden: leerling, gezetel en meester. De graad van leerling is gericht op het verkrijgen van zelfkennis. Die van gezetel is vooral gericht op zelfontplooiing.

De meestergraad verwijst naar de bereidheid tot het brengen van offers, uit liefde voor de medemens. In het algemeen verstrijkt er een jaar tussen de aanneming tot leerling en bevordering tot gezelschap. Meestal volgt na wederom een jaar de verheffing tot meester. Daarmee is dan de inwijding als lid van een loge voltooid. Tegelijk is men dan lid van de Orde van Vrijmetselaren en heeft men stemrecht verkregen.

Tijdens het inwijdingsritueel betreedt de in te wijden persoon half ontkleed en geblinddoekt de tempel, waar hij een aantal ceremoniële handelingen moet verrichten. Vervolgens legt hij met de rechterhand op het opengeslagen evangelie van Johannes uit de bijbel de belofte af, terwijl hij met de linkerhand de punt van een geopende passer op zijn ontblote linkerborst houdt. Daarna wordt zijn blinddoek afgedaan en in het schemerdonker veroorzaakt de tweede opziener met een pijp met wolfsklauwpoeder een bliksemschicht.

Hiermee wordt de profane mens het eerste licht in de loge gegeven. Na zich te hebben aangekleed wordt hem een schootsvel omgehangen en krijgt hij witte handschoenen, een juweel en een degen. Tot slot moet hij drie mokerslagen op de ruwe steen geven.

Toen in 1789 ten gevolge van de staatkundige gebeurtenissen in Frankrijk bijna alle vrijmetselaarsloges daar hun werkzaamheden staakten, nam een zevental vrijmetselaars in Veere het initiatief de loge L'Enfant de la Vertu (kind der deugd) op te richten. Een van hen was Jan Anthony Ardesch, die als chirurgijn-majoor bij een Zwitsers regiment gelegerd was geweest en zich dat jaar als geneesheer in Veere zou vestigen. Andere initiatiefnemers waren de griffier Meinard van Visvliet en de koopman George John Gregory. Voor de oprichting dienden ze bij de fungerend grootmeester-nationaal Carel Baron van Boetzelaar een verzoek in. De constitutiebrief werd op 21 april afgegeven. De onderscheidingskleuren van de loge waren wit en groen, wat een verwantschap met de Schotse loges aangeeft.

Tijdens de eerste bijeenkomst op 9 februari 1789 werd Ardesch tot voorzitter gekozen. Op die dag werden ook vijf nieuwe leerlingen aangenomen, waaronder de latere grootmeester-nationaal Cornelis Gerrit Bijleveld. Eigenaardig was dat bij de Veerse loge iedere nieuwe kandidaat de voornamen en achternaam van zijn moeder moest opgeven. Voluit werden ze in het notulenboek opgeschreven. Afwijkend was ook dat het niet nodig was de graad van meester-vrijmetselaar te bezitten om de betrekking van officier te kunnen vervullen, want al op de geboortedag werden enkele nieuw aangenomen leden tot officier benoemd.

Tijdens de tweede zitting op 6 april werden enige nieuwe regels opgesteld. Over de aanneming tot leerling had men een zonderlinge opvatting. Wanneer een inwoner van Veere tot de broederschap toegelaten wilde worden, moest hij een maand van te voren worden voorgesteld, was men echter wat men noemde 'passant', dan gebeurde het meermalen dat zo iemand op één avond werd voorgesteld, geballoteerd en aangenomen.

Op voorstel van de grootmeester werd met algemene stemmen besloten dat men op de eerste maandag van iedere maand bijeen zou komen. De contributie werd bepaald op 30 stuivers per

maand. Wie te laat op de vergadering kwam, verbeurde 1/8e rijksdaalder.

In de vergadering van 7 december werd besloten de eerste Sint-Jansloge op de 28^e van die maand te houden. Op die dag werd verantwoording afgelegd over de toestand van de kas en de armenbussen, werden resoluties voorgelezen waarnaar men zich moest gedragen, en had de aftreding en verkiezing van officieren plaats. Daarna werd het feest van Sint-Jan (Johannes de Doper) als schutspatroon van de vrijmetselarij met alle eer en tekens gevierd.

Waar de loge in zijn beginjaren vergaderde, is nergens opgetekend. Pas in januari 1792 bracht de voorzitter verslag uit van het inspecteren van het oude Schotse Huis in de Wijngaardstraat. Het pand was eigendom van de stad en stond al sinds 1767 leeg.

Al zes jaar na de oprichting besloot de loge in ruste te gaan. Terugkijkend op haar bestaan waren heel wat personen tot de broederschap toegetreten, waaronder ook hoger en lager in rang zijnde Franse officieren en in de stad verblijvende Engelsen. De loge had steun verleend aan de pogingen de kinderziekte te bestrijden en aan het militaire weduwen- en wezenfonds in Den Haag.

Meerdere keren had ze de opbrengst uit de collectebussen voor liefdadige doeleinden ter beschikking gesteld. De rekening van de aalmoezenier gaf over het laatste jaar 257 gulden en 7 stuivers aan ontvangsten aan.

Bij de aanvang van de 19^e eeuw ontwaakte de loge weer. In de tussengelegen tijd was er op

politiek gebied veel veranderd. Veel loges hadden hun werkzaamheden moeten staken en een aantal waren vervallen verklaard. Toch hadden dertien broeders weer de moed de loge nieuw leven in te blazen. Vanwege de bouwvallige staat van het Schotse huis konden ze daar geen bijeenkomsten meer houden. Daarom huurden ze het pand op de Kaai waar nu de gevelsteen ingemetseld is. In 1806 kochten ze het voor *fl.* 1800.

Op 27 december 1800 werd L' Enfant de la Vertu na haar rusttijd op passende wijze weer geopend. De geneesheer Ardesch werd dank gebracht voor de ijver die hij bij de vernieuwing aan de dag had gelegd om de loge op te bouwen uit de werkloosheid waarin hij enige tijd vervallen was geweest. Die lange rust was volgens de voorzitter veroorzaakt doordat veel broeders op het eind van de 18^e eeuw naar Middelburg waren verhuisd, waardoor het ledental flink was gedaald. De financiële toestand bleek echter niet rooskleurig. Er was een schuld van tweehonderd gulden, die gedekt werd door het meubilair.

Om die af te lossen besloot men onderling acht obligaties te nemen tegen een rente van 3½ procent, met jaarlijkse aflossing. Verder besloot men het corps officieren alleen uit in Veere wonende broeders te laten bestaan en werd er een nieuw wetboek geïntroduceerd.

Uit de notulen valt af te leiden dat de onderlinge verstandhouding wel iets te wensen overliet. De opzichter had zijn betrekking neergelegd en een andere broeder eiste de beide kolommen terug die hij de loge destijds had geschonken. Ook de hofmeester trok zich terug. Wel bleef men streng opletten dat de broeders buiten de loge niet dan met eerbied over de vrijmetselarij bleven spreken. Van een van de leden die zich in het openbaar had laten ontvallen dat de broederschap spoedig uiteen zou vallen, werd, nadat twee geloofwaardige getuigen dat gezegde onder ede hadden bevestigd, kennis aan de Middelburgse en Vlissingse loges gegeven om ook hun mening te vernemen. Ook was men van plan de Grootloge in Den Haag daarvan op de hoogte te stellen. Een schriftelijke bekentenis van de beschuldigde, waarin hij uitdrukkelijk verklaarde dat hij de vrijmetselaars voor eerlijke lieden hield, bracht de zaak echter tot een goed einde.

Hoewel de verstandhouding met de zusterloges niet slecht was, zag de Vlissingse loge L'Astre de L'Orient zich kort na de heroprichting toch genoodzaakt bij de Grootloge een klacht in te dienen over het eigenaardig handelen van de Veerse loge. Zij had namelijk 2 officieren in koloniale dienst ver onder het vastgestelde tarief tot leerling aangenomen en zo met oneigenlijke middelen geconcurrereerd.

In de strenge winter van 1803 deelde de loge hout, turf en aardappels aan de armen uit. Het was een hele eer voor de loge toen in 1804 het vroegere lid Cornelis Gerrit Bijleveld tot grootmeester van de nationale loge werd benoemd. In een felicitatiebrief omschreven de Veerse broeders hem als iemand '*wiens talenten in onderscheidene vakken uitblinken*'.

Op 12 januari 1807 ontplofte in een gracht in Leiden een kruitschip. Hierbij vielen ongeveer 160 doden en raakten ruim 2000 mensen gewond. Circa 220 huizen werden compleet verwoest of onbewoonbaar. De grootmeester-nationaal deed daarop een oproep aan alle Nederlandse loges om geld in te zamelen voor de getroffen inwoners. De Veerse loge plaatste in haar lokaal een collectebus en riep in een advertentie in de Middelburgsche Courant het publiek op met gulle hand te geven. Dit bracht in totaal 40 gulden en 5 stuivers op.

De Directie der Loge van de Vry Metselaars residentende te Veere, onder de naam van *l'Enfant de la Vertu*, ontfangen hebbende eene aanschrijving van de Grootte Loge in Holland, om ingevolge hunne verplichting tot uitoeffening van menschenliefde en hulpvaardigheid, te deelen in den Ramp welke de Stad Leiden op den 12 January laastleden heeft getroffen. Inviteert by dezen alle de Leeden hunner Loge, mitgedore alle welke tot het Genootschap der Vry Metselaars behoren en zich binnen deze Stad en den omtrek van dien bevinden, om hunne liefde gaven te komen storten in een besloote Kist, welke geplaatst is ten Huize van *Elias Kroonenburg*, La. D. No. 109, op *Dingsdag* den 17 February des Morgens van 10 tot 12 uren en 's Namiddags, van 3 tot 5 uren, en *Woensdag* den 18 dito des Voordemiddags van 10 tot 12 uren, vleiende zig gemelde Directie dat ieder waar Vry Metselaar de order der Wet en de gevoelens van zyn hart raadplegende, geene verdere uitnoodiging zal behoeven, maar zig steeds beieveren om tot ondersteuning zyner ongelukkige Natuurgenooten zoo veel by te dragen als inners mogelyk is.

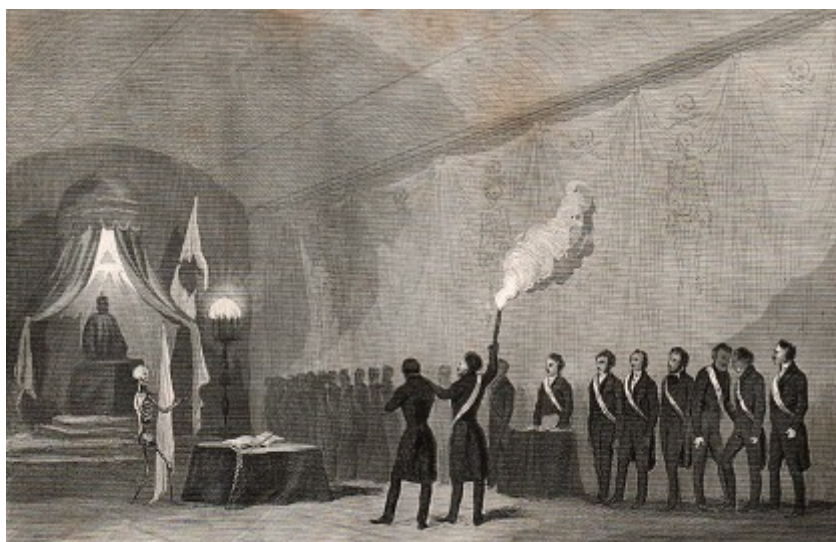
Veere den 14 February 1807.

Door het in 1806 door Napoleon ingevoerde continentaal stelsel was het verboden handel met Engeland te drijven. Het gevolg was dat er vanuit Veere op grote schaal werd gesmokkeld. Menig inwoner verdiende een goed belegde boterham met de smokkel in thee en jenever. Toen in december 1808 bleek dat de huurder van het logegebouw zich ook met deze praktijken bezig hield, besloot het bestuur hem de huur op te zeggen als hij daar mee door zou blijven gaan.

Tijdens het Engelse bombardement op 31 juli 1809 werden veel huizen in de stad zwaar getroffen. Ook het logegebouw liep flinke schade op. De loge diende bij het stadsbestuur een schadeclaim in van *fl.* 334 en de huurder meldde *fl.* 480 schade te hebben geleden. Van de twee Middelburgse loges, die voor de getroffen steden Veere en Vlissingen geld inzamelden, kreeg die van Veere honderd gulden om het gebouw weer van op te kunnen knappen.

Een groot verlies trof de loge in 1811 door het overlijden van haar grootmeester George John Gregory. In de notulen lezen we over de dag van zijn begrafenis: ‘Al de Broeders, geen

uitgezonderd, verzamelden zich bij zijne uitvaart aan de Loge. De volgende kleding was de Broeders daarbij voorgeschreven: rouwband aan den linkerarm met een wit lintje, witte handschoenen en omhangen met de écharpes (*sjerpen*) hunner graden, een degen op zij, waarvan het gevest met zwart floers bekleed. Voorts al de Broeders Officieren met de Bijoux

(*onderscheidingstekens*). Van de Loge begaven zij

zich naar het sterfhuis. De kist was bedekt met een zwart kleed. Aan het hoofdeinde lag het Bijou van Meester, aanduidende den ijver van den ontslapene – ten halve de kist 2 klingen gekruist, te kennen gevende zijn trouw, waarvan aan weerszijde een witte handschoen, beteekenende zuiverheid – en aan het beneden- of voeteneinde het tablier (*schootsvel*), verbeeldende het eindigen van den afgeslaafden *maçonnieken* (*vrijmetselaars*) ijver’. Nadat de kist op de begraafplaats op Zanddijk in de grafkelder was neergelaten, hield de tweede opzichter een toespraak waarin hij de grootmeester waardeerde voor ‘*de deugden die hij in de maçonnieke werkzaamheden had betoond*’.

Gregory werd als grootmeester opgevolgd door burgemeester Adriaan Jacobze. Toen die in oktober 1819 met jonkvrouw Reinbrandina Boddaert trouwde, liet de loge hem door vier broeders een gelukwens overbrengen, wat door beiden zeer werd gewaardeerd.

Een droeve taak was voor de loge in februari 1824 weggelegd toen ze haar ceremoniemeester Van Wintershoven, luitenant-kolonel bij de garnizoenscompagnie, de laatste eer moest bewijzen. Nadat de leden van de werkplaats in optocht bij het sterfhuis waren aangekomen, werd door de daar opgestelde militairen vuur gegeven, waarna de kist naar buiten werd gedragen.

Een jaar later overleed grootmeester Adriaan Jacobze. Bijna alle leden van L’Enfant de la Vertu en afgevaardigden van de beide Middelburgse loges volgden op 2 april 1825 de baar naar het kerkhof, waar een van de Veeerse broeders een toespraak hield. Nauwelijks was men terug in de loge of er kwam bericht dat er weer een lid gestorven was.

Nadat in 1825 de in Middelburg wonende Hendrik Kraaijenstijn tot grootmeester was benoemd, trad er een nieuw tijdperk aan in het bestaan van de loge. Kraaijenstijn liet de huishoudelijke wet herzien, maakte een nieuwe regeling voor de dis, liet de meubels repareren en vroeg het Groot Oosten om een nieuw wetboek.

In 1828 gaf een lid een bundel uit met door hem vervaardigde gezangen die bij het tafelwerk gebruikt konden worden.

Datzelfde jaar ontstond er onenigheid met de Middelburgse loge La Compagnie Durable over een aangenomen kandidaat. Het was gebruikelijk dat beide loges elkaar adviseerden bij het aannemen van nieuwe leden. Door de Middelburgse loge was over de nieuwe kandidaat ongunstig geadviseerd, maar in Veere werd hij toch aangenomen. Dat werd de Veerse loge door La Compagnie Durable, die de betrokkene had gedeballoteerd, kwalijk genomen. De Veerse loge oordeelde dat die van Middelburg wel het recht had om te adviseren, maar niet om te beslissen.

Toch schijnt dit meerdere keren te zijn voorgekomen, zodat men in Veere wel wat roekeloos met het aannemen van nieuwe leden omging. De verhouding tussen de beide loges werd er niet door verbroken, maar er vond wel een verkoeling plaats, want ter gelegenheid van de herdenking van het 40-jarig bestaan van L'Enfant de la Vertu werden de beide Middelburgse loges wel uitgenodigd, maar maakten ze er geen gebruik van.

Een vreemde reactie kreeg een lid in 1828 die naar elders ging vertrekken. Hoewel het een algemeen gebruik is dat zo iemand eervol ontslag krijgt, kreeg hij te horen dat vrijmetselaars geen dagloners waren en hun certificaat hen als vrijmetselaars moest doen erkennen.

In het begin van 1829 besloot de loge een oude en ziekelijke broeder in de avond van zijn leven een geldelijke tegemoetkoming te geven. Nadat hij tussen de beide kolommen aan het westen van de zaal had plaatsgenomen, werd hij door de regerende meester hartelijk toegesproken en als vrijmetselaar bedankt voor zijn veelvuldige diensten. Alle leden hadden zich verbonden hem wekelijks 10 cent te betalen en ook de inhoud van de bus voor het fonds van weldadigheid kreeg hij overhandigd.

Hoewel de financiële staat het niet toeliet, besloot de loge in 1829 een flinke verbouwing aan het gebouw te laten doen. De kosten voor de restauratie werden beraamd op *fl.* 260 en voor het schilderwerk *fl.* 200, bedragen die door een vijftal broeders werden voorgeschoten. Besloten werd op 26 augustus dat jaar de tempel om vijf uur in te wijden en daarvoor ook de loges uit Middelburg, Vlissingen en Zierikzee uit te nodigen. Ook bepaalde men dat er in de nieuwe werkplaats geen tabak mocht worden gerookt en ook niet op het kleed worden gespuugd, op verbeurte van 25 cent.

Op plechtige wijze vond de inwijding plaats. Er waren nog twee leden in leven die al sinds de oprichting lid waren. Onder het spelen van de muziek werden ze in de tempel ontvangen. Met het voordragen van gedichten, het luisteren naar muziek en enkele toepasselijke toespraken brachten de leden de dag door.

Het feest ter herdenking van het 40-jarig bestaan van L'Enfant de la Vertu vond plaats op 9 december 1829. De voorhof was met toepasselijke schilden en een fraai middenstuk versierd, alles zinspelend op het jubileum. Het stergewelf werd gevormd, de muziek aangeheven en een deputatie uit Vlissingen plechtig ontvangen. In de voorhof genoten de vrijmetselaars van een feestelijke dis.

Na afloop gaf een lid uitleg over wat er in de eerste 35 jaar van haar bestaan was gebeurd, gevolgd door de redenaar die een overzicht gaf van de gebeurtenissen die onder het huidige bestuur hadden plaatsgevonden. De architect ontving een fraai geborduurd collier dat hem door de ceremoniemeester werd omgehangen, en de grootmeester die op dezelfde dag zijn 57^e verjaardag vierde, kreeg een zilveren insigne. Met de bede dat God de aanwezigen mocht sparen, eindigde het feest.

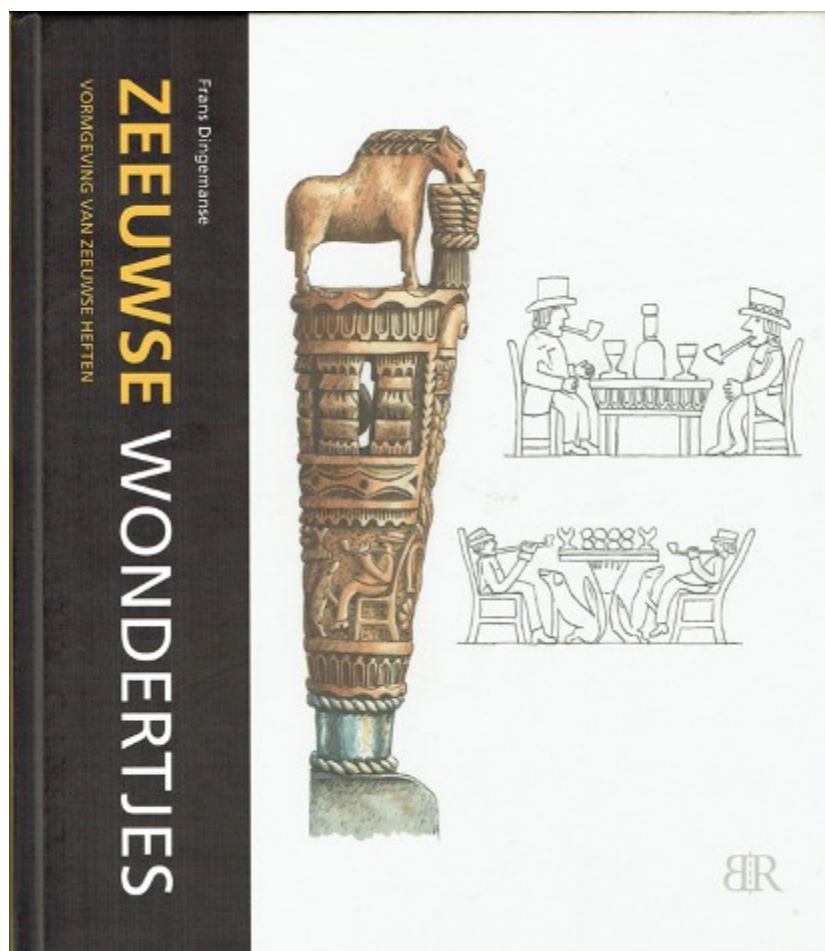
De kosten van de verbouwing vielen fors hoger uit dan verwacht en kwamen uit op ongeveer achthonderd gulden. Men besloot daarom de contributie met een gulden te verhogen. Ongunstig was dat van de negentien leden er op het eind van 1829 tien in Middelburg woonden. Om in de benarde toestand enigszins tegemoet te komen, verklaarden een achttal leden hun aan de loge geleend geld niet terugbetaald te hoeven krijgen. Dit alles nam niet weg dat er met de eerder gemaakte schulden toch nog een schuld van twaalfhonderd gulden overbleef. Om daarin tegemoet te komen besloot men dat iedere nieuwe kandidaat voortaan dertig gulden extra moest betalen. Daardoor werd hij echter wel deelgenoot in de roerende en onroerende goederen. De schuld van twaalfhonderd gulden werd in 1830 in zijn geheel door Cornelis Quadekker, commissionair uit Middelburg en lid van de Veeerse loge, overgenomen tegen een rente van 5% met jaarlijkse aflossingen van *fl.* 100 per jaar. Op 30 april 1830 werd hiervan bij een Veeerse notaris een akte opgemaakt. Als onderpand gaf de loge het huis met de inventaris.

Een vervelend incident deed zich voor op het feest ter ere van de verjaardag van de grootmeester-nationaal in februari 1830. De penningmeester misdroeg zich toen zo erg dat hij voor een half jaar werd geschorst.

De financiële toestand van de loge verslechterde in de jaren daarna zodanig dat men in 1833 niet meer in staat was zonder voorschot van de leden de stedelijke en landelijke belastingen en andere schulden te voldoen. De loge telde toen nog slechts elf leden. Als laatste redmiddel stelde men de contributie voor het jaar 1835/'36 op acht gulden en besloot men het Groot Oosten te vragen van de bestaande schuld ontheven te mogen zijn tot er weer betere tijden waren aangebroken. Het mocht echter niet baten, het Kind der Deugd had zijn laatste levensavond bereikt. Slechts vijf leden waren er nog over toen op 17 december 1836 het doek definitief viel en de loge werd ontbonden.

BOEKRECENSIE

Jan Paul Loeff

Titel: Zeeuwse Wondertjes,
Vormgeving van Zeeuwse heften

Auteur: Frans Dingemanse

Uitgever: Den Boer/ De Ruiters en
Frans Dingemanse

ISBN: 978 90 79875 93 1

Formaat: 24 x 27,5 cm

Pagina's: 286

Illustraties: Foto's en tekeningen

Taal: Nederlands

Prijs: € 39,95

Dit is een heel bijzonder boek. Zo begint het "woord vooraf" van Professor Anton Vos bij dit boek. Ik kan het slechts beamen. Messen zoals de hier beschreven Zeeuwse boerenmessen zijn stukken gereedschap die in noodgevallen als wapen gebruikt werden. Ze hebben veelal een lemmet met een schaapsvoetvorm (rechte snede en een bovenzijde die breed uitloopt en met een bocht naar de punt van het lemmet toeloopt) en een houten taps heft dat met snijwerk is versierd. Die heften zijn het bestuderen meer dan waard. De messen heten vaak, naar de meest voorkomende versiering boven op het heft, Paardemessen. Ze vallen onder het hoofdstuk volkskunst. Hoe we dat moeten zien, kunst versus volkskunst is een van de eerste dingen die de auteur ons duidelijk maakt. Daarna laat hij ons met het Zeeuwse mes kennismaken en beschrijft de ontwikkeling van het mesheft. Die begint zonder bekroning ergens in de negentiende eeuw of daarvoor. De eerste bekroning die veel voorkomt is een leeuw en pas later wordt dat een tweetal staande paarden.

Omdat de messen veelal in het boerenbedrijf werden gebruikt was dat een bekroning die beter bij de gebruiker aansloot. Zoals in iedere kunstvorm zijn er echter afwijkingen zoals dravende paarden en pelikanen. Maar de twee staande paarden zijn toch het meest voorkomend. Na deze inleiding die ervoor zorgt dat de lezer met het onderwerp bekend is volgt een uitgebreid hoofdstuk met de beschrijving van de snijders van heften. De auteur heeft zeer nauwgezet vastgelegd welke snijders hij kan onderscheiden.

Na de beschrijving van de snijders gaat de auteur in op de thematiek van de heften. We komen hier tegen dat het boerenbedrijf wordt uitgebeeld met een ploegende boer, man en paard, een boer in een wagen met paard ervoor, en landbouwgereedschap. Maar ook andere beroepen gebruikten deze handige messen en werden door de snijders bediend met heften die bij hun belevingswereld aansloten. Verder uiteraard religieuze thema's en ook komen we de pelikaan tegen die haar jongen voert door haar borst open te rijten. Een door zeelieden naar ons land meegevoerde legende.

De heften zijn apart van de herkenbare figuratieve beeltenissen ook voorzien van allerlei andere versieringen zoals randjes, zuiltjes, bloemetjes en cijfers en letters. Die versieringen komen allemaal aan bod met hun verschillende verschijningsvormen.

Daarna gaat de auteur in op de kwaliteit van de verschillende heften waarbij de ene snijder met kop en schouder boven de andere uitsteekt. Het slot van het boek is een bijlage waarin wordt uitgelegd hoe je een Zeeuws mes kan snijden. Daar is auteur Dingemanse heel best toe in staat want hij heeft zelf veel mooie heften gesneden.

Het boek is bijzonder om een aantal redenen. Om te beginnen de kunstzinnige wijze waarop de heften getoond worden. Een mesheft is een driedimensionaal voorwerp dat je moet draaien om in zijn geheel te bekijken. Dingemanse heeft de heften in de illustraties in zijn boek afgewikkeld waardoor je in één oogopslag het hele kunstwerk kunt beoordelen. Dat is prachtig gedaan. Hij beschrijft ook de saillante details van de verschillende heften. Hoe staan de paarden erbij, lijken ze een beetje op een paard. Hoe zijn de beeltenissen op de omtrek van het mes weergegeven en wat symboliseren ze.

Heb ik aanmerking op dit prachtige boek ... ja natuurlijk. De illustraties zijn prachtig maar er is zuinig mee omgegaan. Heel vaak wordt een heft ergens in het begin van het boek getoond en wordt er in een later hoofdstuk naar verwezen. Dat leest lastig en betekent veel heen en weer bladeren. De verwijzing is soms naar een illustratienummer en dat is goed te vinden maar soms ook naar een paragraaf nummer en dat is lastig zoeken want die zijn niet in een koptekst vermeld. Ook komt het voor dat de tekening van een heft op één bladzijde staat en de beschrijving op de andere kant van de bladzijde waardoor je heen en terug moet bladeren. Dit zijn typisch aanmerkingen op de redactie van het boek, niet zozeer op de tekst.

Ik had een beetje de hoop de messen uit mijn Zeeuwse familie aan de hand van het boek te kunnen determineren. Dat is me niet gelukt maar wat wel lukte is om de kwaliteit te beoordelen en de thematiek te begrijpen. Ik zal nooit meer zo achteloos naar deze wondertjes kijken als ik deed voor ik dit boek las. Wondertjes... waarom die term in de titel van het boek en waarom herhaal ik ze hier? Apart van het mooie snijwerk en de mooie vorm hebben deze messen een ziel. Ze zijn namelijk voorzien van een kooitje met daarin een rammelend balletje, geheel gesneden uit één stuk hout.

Dit is een boek met een ziel, net zoals de messen die erin beschreven worden. Een Zeeuwse messenliefhebber zonder dit boek doet zichzelf te kort. Het is prachtig en een heel besliste aanrader.

MOTORRIJDER VLIEGT UIT DE BOCHT BIJ VEERE

Een motorrijder is vanmiddag rond 16.00 uur op de Polredijk bij Veere uit de bocht gevlogen. De bestuurder verloor op de weg de controle over zijn voertuig.

Motorrijder uit de bocht gevlogen bij Veere (foto: HV Zeeland)

Dacht u ook: “zo, weer een scheurijzer minder, eigen schuld dikke bult”

Blijkt achteraf dat het een vrouw op een rustige motor was die een ongelukkige stuurfout maakte.

SPERTIJD, AVONTUREN IN DE AVONDUREN

Foto: Spertijd, Veere bij nacht (foto Daniël van Kaam)

De afgelopen tijd was het rustig zo 's avonds laat als ik de honden uitliet. De avondklok hield iedereen binnen op een enkele andere hondenbezitter na. Toch was het niet helemaal zonder incidenten. Eén keer verdween de ene hond, vermoedelijk achter een loops teefje aan. Volstrekt zoek is de enige omschrijving. Fluiten hielp niet, roepen niet en dat allemaal om ongeveer twaalf uur 's nachts. Goede raad is duur want je kan niet zomaar iemand vragen om te helpen. Die mag namelijk ook niet naar buiten. Dat kan alleen met hond. De tweede hond had ik inmiddels aan de lijn maar alleen zoeken is in een bebouwde omgeving als het Bastion en omstreken niet zo gemakkelijk. Gelukkig was een goede vriend nog wakker en heb ik bij hem aangebeld. Hij was gelukkig bereid en in staat me te helpen. Hij nam zijn hond mee en ging de ene kant op. Ik de andere. Na een stief half uur zoeken had hij de delinquent gevonden. Helemaal in paniek want de hitsige reu was zijn baasje krijt. Het was mijn vriend die hem vond en weer bij me bracht. Dat het tegen enen liep derde hem niet. Zijn uitspraak na mijn bedankje 'daar zijn vrienden voor' waardeer ik zeer. In de tussentijd de wegloper wat beter onder controle gebracht door training en andere hulpmiddelen.

Maar, de avonturen in de avonduren zijn nog niet helemaal verteld.

Zoals we allemaal wel weten vieren jongeren in deze voor hun moeilijke tijd zo nu en dan een feestje op het schor. Daar zou je de gemeentecowboys bij kunnen roepen maar, ofschoon bejaard, kan ik me jong zijn nog herinneren.

De keren dat het dus gezellig is op het strandje denk ik daaraan en loop door, misschien een beetje afgunstig op hun jeugd. Op een gegeven moment kwam ik de feestgangers tegen achter de werf. Ze kwamen de trap op en ik had de honden net los gelaten. Ze schrokken een beetje maar ik merkte op dat zij misschien stout waren maar dat ik mijn honden ook niet los mocht laten. We zijn lachend uit elkaar gegaan.

De laatste avond van de spertijd was Koningsdag en ik was net de brug over en wou de honden loslaten toen ik een auto hoorde aankomen. Even wachten maar want je weet maar nooit of het de Gemeente Cowboys niet zijn (zijn tegenwoordig trouwens Rijkscowboys maar dit terzijde) Wijs besluit want het was inderdaad een oranje blauw gestreepte auto met toeters en bellen (die overigens niet aanstonden. Ze toch maar even inde gaten gehouden voor ik de monsters losliet en wat schetst mijn verbazing, ze komen het Bastion op. Je denkt even...wat doe ik uur nou weer verkeerd maar ik werd vriendelijk gegroet en ze reden door tot achter 'De Werf' en beklommen daar de dijk. Met grote zaklantaarns werd er richting het strandje geschenen. Echter vanaf een plek waar je niet op het strandje kan kijken omdat er een houtwalletje omheen staat. Eventuele kinderen hadden zich dus gemakkelijk schuil kunnen houden. In ieder geval dropen ze al snel weer af en kon ik de honden eindelijk loslaten. Of je ze werkelijk tijdens de spertijd vast moet houden weet ik niet zeker maar ik heb het zekere voor et onzekere gehouden. De regel komt voort uit misselijkmakende liederen die met alleen een hondenriem bij zich van plan waren de straat op te gaan om de avondklok te omzeilen. En natuurlijk luisteren ze in Den Haag alleen naar de Rijkscowboys en nemen het belang van de honden die liever los lopen en hun baasjes niet in ogenschouw.

Overigens is mijn houding naar feestjes op het Strandje wat veranderd na vernielingen aan het hekje op de dijk bij de Stenen Beer. Voortaan overweeg ik toch de politie te bellen. Een feestje is prima...maar zaken vernielen is dat zeker niet. Ook laten de jongeren nog wel eens erg veel rotzooi achter terwijl er toch echt genoeg vuilnisbakken bij het Strandje staan (dit in tegenstelling tot in de stad). Die zooi wordt vaak in de ochtend opgeruimd door de baasjes van de honden die daar uitgelaten worden. Dat is soms gezellig om te doen maar zou niet moeten hoeven.